

SOMS IS LIEFDE DIT

Daan Borrel

Soms is liefde dit

Een brief over lichaam, seks en verlangen

2018

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Copyright © 2018 Daan Borrel
Omslagontwerp Studio Floor Bijkersma
Foto auteur Maeve Stam
Vormgeving binnenwerk Perfect Service, Schoonhoven
Druk Bariet Ten Brink, Meppel
ISBN 978 94 031 0580 2
NUR 320

debezigebij.nl
daanborrel.nl

Aan J.

*Daarom lieve Ari
Wees niet bang*

*De wereld draait rond
en dat doettie nog lang*

(uit: 'Voor Ari' van Jules Deelder)

*I'm a new soul, I came to this strange world
Hoping I could learn a bit 'bout how to give and take
But since I came here, felt the joy and the fear
Finding myself making every possible mistake*

La-la la la, la-la-la-la la la...

(uit: 'New Soul' van Yael Naïm)

Vier maanden geleden kuste ik een man die niet de mijne was. Jij zat nietsvermoedend thuis in het huis dat we een halfjaar eerder samen hadden betrokken. Nu zit ik voor een tijd in Berlijn en schrijf ik je. Het is precies het nikserige weer waarop ik van tevoren hoopte: grijs en koud, maar van allebei niet té. Vanmiddag op straat viel me op hoeveel meer kleine kinderen hier rondlopen dan in Amsterdam. Het geeft de lucht een aangename, hoopvolle trilling. Moeders hadden hun kindertjes flink ingepakt met mutsen, sneeuwschoenen en skibroeken, het waren net kleine pakketjes, Michelinmannetjes. Al die stof bemoeilijkte het lopen, dus ze hupsten wat achter elkaar aan. Op de weg terug naar huis, net toen de schemering inviel, liep ik langs een smoezelig café. In het raam stond een groot bord met de handgeschreven tekst: *Ich will ein kind von dir, dir, dir*. Dat verlangen om elke leuke man je intiemste en kostbaarste bezit te geven: een kind, je lijf. Als er verbinding moet zijn, dan maar meteen de hele mikmak. Alsof zulke gretigheid het pijnlijke grijze schemergebied tussen verbonden en alleen-zijn ooit kan laten verdwijnen.

Die Duitse tekst, de dag die alweer nacht werd, de wisseling van seizoenen in een vreemde stad, van samen naar alleen: het gaf me een weeïg gevoel. Alles verandert constant, of je nou wilt of niet. Pas nu realiseer ik me dat de tekst in het raam van het café verwijst naar een nummer van de Blues Brothers: *I need you, you, you*. Iedereen heeft iemand nodig om van te houden.

Thuis in Amsterdam had ik bedacht dat ik in Berlijn over die kus zou gaan schrijven: niet over wat er werkelijk was gebeurd, maar een fictionaliseerde versie. Ik had die vreemde man destijds een paar brieven geschreven, niet per se om te versturen, maar om iets uit mijn lichaam, uit mijn systeem te schrijven. Ik had bedacht dat ik die brieven hier kon aandikken en aanvullen met wat brieven aan een fictieve geliefde, en dat het schrijvende hoofdpersonage uiteindelijk het meest van die laatste, de fictieve versie van jou dus, hield en dat het dan wel goed zou komen. Een soort hoofse roman anno nu. Een romantische geruststelling, een vertrouwd concept. Mensen maken fouten, toch overwint liefde alles.

Maar eenmaal achter mijn laptop kromp ik ineen van onzekerheid. Zoenen met een ander, dat is één ding, daar dan vervolgens op een oneerlijke manier mee koketteren een heel ander verhaal. Dit was het plan van een egocentrische tuthola. Een die alles wel eens even zou opschrijven, zou concluderen hoe het hart soms van de lust gescheiden is, uitleggen hoe en waarom de wereld draait, maar zichzelf er mooi buiten zou houden. Had je ooit verwacht dat ik zo zelfzuchtig kon zijn?

Of is dit nog veel hypocrieter: een brief beginnen waarvan ik van tevoren al een sterk vermoeden heb dat het een groter verhaal wordt?

Zoals je weet vond 'het incident dat niet had mogen gebeuren, maar waar ik destijds geen spijt van had' plaats tijdens een vakantie in Portugal, in een winderig kustplaatsje boven Lissabon. Wat je niet weet is dat ik op dat moment de vertaalde roman *I Love Dick* (2016) las, wat me achteraf aanspoorde om brieven aan die vreemde man te schrijven. In *I Love Dick* wordt het vrouwelijke hoofdpersonage, de negenendertigjarige filmmaker Chris Kraus – dik steil haar, kleine ogen als halve-

maantjes, ze beschrijft zichzelf als afstotelijk –, na een etentje met haar man Sylvère en zijn collega Dick hopeloos verliefd op die laatste. Ze vertelt Sylvère direct als ze thuiskomen over haar verliefdheid: ze hebben al een paar jaar geen seks meer en onderhouden hun intimiteit door elkaar alles te vertellen. Ze besluiten Dick te schrijven. Samen.

Dat begint onschuldig: ze schrijven om beurten brieven naar hem, bekritisieren elkaars woorden, maar versturen die brieven nooit. Uiteindelijk laten ze een bericht achter op zijn antwoordapparaat waarin ze hem vertellen over hun project.

Chris geniet ervan om zich zo te voelen: een bonkend hart, zwetende handpalmen. Tien jaar lang had ze haar leven zo ingericht dat ze die pijnlijke, primitieve staat kon vermijden, maar nu haar lichaam zo aandringt, kan ze niet anders dan het hongerig ondergaan. De vraag waarom Chris haar hopeloze verliefdheid niet uit de weg gaat is dus niet zo moeilijk te beantwoorden. Ze lijkt niet anders te kunnen; ze voelt haar lijf na jaren weer. Maar waarom gaat haar man Sylvère in haar obsessie mee?

Misschien omdat hij pervers is. Misschien omdat hij niet wil dat Chris droevig is, misschien omdat hij haar voor het eerst sinds lange tijd weer levendig en bezield ziet, omdat hun relatie weer levendig en bezield voelt. Misschien omdat hij in een impasse is beland met het schrijven van zijn wetenschappelijke boek en door de liefdesbrieven opnieuw woorden uit zijn pen krijgt.

Voor het eerst in jaren hebben Chris en Sylvère weer seks met elkaar.

Na een tijdje wordt Chris wanhopig. Radeloos. Gek van verlangen. Zeikerig. Grieperig. Ze wil zó graag seks met Dick, ze wil zo graag dat hij contact met haar opneemt. In een brief aan hem beschrijft ze haar verliefdheid als volgt: ‘Als je alles zo intens in je hoofd ervaart, dan is er geen verschil meer tussen wat je je inbeeldt en wat er daadwerkelijk gebeurt. Alles zo intens in

je hoofd ervaren dat er geen grenzen meer zijn. Het is een verwrongen vorm van absolute macht, een negatieve psychische kracht, alsof wat er in je hoofd gebeurt daadwerkelijk de wereld daarbuiten stuurt.’

Ze vergelijkt haar staat met de psychose van de puberteit. Een tijd waarin het kan voelen alsof jouw denken de buitenwereld aanstuurt. Dat als de kat van de burens plots overlijdt, je denkt dat het jouw schuld is omdat jij dat beest zo vaak in stilte dood hebt gewenst. Dat als je maar constant hoopt dat de ander je binnenkort een berichtje stuurt, dit daadwerkelijk invloed zou kunnen hebben. Dat als je maar genoeg aan iets denkt, het ook buiten je hersenpan bestaat. Ze denkt en schrijft de aantrekkingskracht tussen Dick en haar tot leven. *Denkt* zij.

Voor me op tafel liggen enkele oude aantekeningen van deze zomer: brieven aan mijn onbekende Dick. Een Dick die ik nooit gekend heb, nooit zal kennen ook, met wie ik alleen een kus deelde. Al kan ik me herinneren dat die dagen erna ook psychotisch aanvoelden, alsof ik niet meer in staat was te onderscheiden wat er precies speelde en wat ik hoopte dat er speelde. Een hoge energie gierde door mijn lijf en geest. Dit is wat er staat:

Lieve M.,

Het is nu een week geleden dat we kusten. Op precies dit moment aten we een sappige nectarine op een trapje in de eerste ochtendzon, recht tegenover het supermarktje dat op weg van de club naar onze beider slaapplekken al open bleek. Of eigenlijk at ik een nectarine en jij dikke kersen. Je hing ze als oorbellen om mijn oor en hapte ze met je mond van het steeltje af. Dat deden mijn broertjes en ik vroeger ook bij elkaar. De kleren die ik die nacht droeg, heb ik inmiddels gewassen, alleen het zachte bh'tje nog niet. Misschien is dat wat me het meest blijft: niet je ogen, je lippen of nek, maar hoe je zorgvuldig met je handen

het elastieken bandje over mijn schouder terug op zijn plaats schoof. Toegewijd, zoals een cadeautje wordt ingepakt op de sieradenafdeling van De Bijenkorf.

Begin nooit aan schrijven, dan kun je je vroegere zelf tenminste vergeten. Het voelt akelig om dit terug te lezen, als het eten van drie dozen vette bonbons op een verder lege maag in de ochtend. Ik herinner me de plek nog te goed, de warmte van de mediterrane zon die net was opgekomen, het sap van het rijpe fruit dat op de grond druppelde. Het zorgeloze. Maar met de kennis van nu maakt dat me juist misselijk. Niet alleen omdat ik tijdens mijn leven heb geleerd dat intimiteit alleen gerechtvaardigd is als die duurzaam is, als die zin heeft – en dit was intimiteit in haar meest zinloze vorm: vanaf het begin was duidelijk dat dit niet meer dan een zeer tijdelijke verbinding zou zijn –, maar vooral omdat een verlangen het ene moment zo rechtvaardig kan lijken, zo bestemd en noodzakelijk, en later zo kinderachtig en vreselijk onbestemd. In die context – zon, vakantie, ver weg – leek het verlangen met hem te willen zoenen en dit daadwerkelijk te doen gepermitteerd; vier maanden later begrijp ik niet meer waarom die twee dingen, verlangen en verwezenlijking, zo dringend voelden. Terwijl ik nog steeds dezelfde ben. Wat is het verschil tussen die twee momenten? Kun je dat wegen? ‘Een pondje minder in het hoofd, juffrouw.’ Of zit het toch in de zone rond mijn buik?

Al moet het voor jou waarschijnlijk nog vervelender zijn, dit te lezen.

De brief gaat nog even door over ontrouw en over de plaatselijke disco waar het hele fiasco – ja, zo zou ik het inmiddels toch wel noemen – zich afspeelde.

Uit wat ik hem schreef blijkt geen enkel spoortje spijt. Eerder een soort onoverwinnelijkheid, tenminste, vóórdat de toon omslaat in die van een verwend, boos meisje dat haar zin niet

krijgt. Het voelde die eerste dagen ook echt als een triomf, herinner ik me: alsof ik fysieke en geestelijke verbinding had kunnen scheiden. Alsof ik een levenservaring rijker was, als een completer mens naar huis kon vliegen. Naar jou. Dat zelfs jij hier wat aan zou hebben, indirect. Ik verkeerde oprecht in de veronderstelling dat ik het recht had om uit te zoeken wat ik als seksueel, verlangend wezen nog meer was dan jouw geliefde. Een geliefde die net was gaan samenwonen, en voor wie het ineens benauwend duidelijk werd welk scenario daarmee was uitgestippeld. Al geloof ik niet dat ik dat op dat moment zo helder zag. Ik voelde alleen het recht op meer ervaring, op iets wat vrouwen van de wereld best eens op vakantie kunnen doen, om daarna thuis rustig verder te leven. Ik zag in mezelf iemand die de vrijheid nam om weer eens iemand te verleiden. Uitproberen of het trucje nog werkt, zoiets. Zo egocentrisch, achteraf gezien.

Ik heb hem de brieven nooit gestuurd. We hadden geen nummers uitgewisseld, dus daar lag de verleiding ook niet. In alle opwinding en verveling op het vliegveld terug naar huis had ik hem wel toegevoegd op Facebook. Terwijl ik van tevoren al wist dat internet ieder persoon veel interessanter maakt dan hij of zij werkelijk is, en altijd maar smeekt om de afstand te overbruggen – omdat afstand daar nou eenmaal om vraagt. Hij accepteerde mijn vriendschapsverzoek, maar ik liet geen berichtje achter. Hij deed dat wel.

Diezelfde dag schreef ik in mijn dagboek:

Lieve M.,

Ik moet zeggen dat ik vrij teleurgesteld was toen bleek dat je Facebookpagina compleet blanco was. Alleen een profielfoto waarop twee mannen – ben jij een van hen? – van de achterkant gezien naar een schilderij kijken. Voor de rest niets. Geen

foto's, berichten of ook maar pagina's die je 'leuk' vindt. Je hebt het waarschijnlijk zo ingesteld dat ik wel je vriend mag zijn – wat ben ik eigenlijk van je? – maar niets kan zien. Ik heb nog getwijfeld of ik je hier een berichtje over moest sturen, dat ik graag nog een keer nuchter had willen zien wat de oorzaak was van wat er gebeurd is. Of het iets specifiek in je uiterlijk was of in je uitstraling dat zoenen onvermijdelijk maakte. Maar ik zag daar toch van af. Net kreeg ik wel een berichtje van jou, iets behoorlijk plats. Op een of andere manier had ik meer van je verwacht. Maar aan de andere kant, M., wat weet ik nu helemaal van je? Niets.

En zulke interessante dingen had je op die avond al niet eens te vertellen. Echte interesse in mij toonde je ook niet. Sterker, ik moest je bijna dwingen iets aan mij te vragen nadat ik alles te horen had gekregen over je ex die je verlaten had, je vader die een eikel is (welke niet?), je moeder een zorgzame vrouw, en over het feit dat je net vier maanden in Londen had gewerkt maar daar ontslagen was.

De enige vraag die je mij stelde was: wat is je passie? Passie? Serieus, M.? Wat is dat voor een vraag? Wat had je verwacht – dat ik paardrijden zou antwoorden? Borduren? De perfecte quiche lorraine bereiden op een zonnige zaterdagmiddag? Ik ruik je liever, zei jij, liever dan dat ik vragen stel.

Had ik die brieven ooit geschreven als ik wist dat jij erachter zou komen, vraag ik me nu af. Ergens in mij knaagde het al, dat lees je terug. Maar ik kan me vooral het vastberaden gevoel herinneren om het toch op te schrijven. Er was iets aangewakkerd in mij, een vuur aangemaakt in mijn onderbuik, dat ik niet zomaar wilde laten uitbranden. Dat zoete verlangen, of eigenlijk de zin om te neuken, dat hunkeren naar vervoering, naar uitgelaten lachen met je hoofd in je nek terwijl je vastgegrepen wordt in je taille – de rusteloosheid, de kloppende opwinding die langzaam opkruipt van het bovenste uitwendige puntje van

je clitoris via je schaamlippen diep naar binnen in je vagina, de warmte die zich vastzet in dat hele gebied; dat zuigende, zuigende gevoel vanonder.

Toch zie ik in dit dagboekfragment ook mijn geest om de hoek verschijnen. Die wil in alle vervoering eindelijk ook eens wat te zeggen hebben, het lichaam duiden. Terwijl ik mijn brieven teruglees, moet ik denken aan de twintiger in de documentaire *Venus*, waarin jonge vrouwen uit Kopenhagen vertellen over hun seksuele ervaringen. Voor de camera vraagt het meisje – grote mascaraloze ogen, neusringetje, een brede sensuele mond – verward aan zichzelf of haar lijf het voelt dat ze geen kinderen wil. Of haar afwezige kindervens haar seksualiteit beïnvloedt. Ze vreest dat haar lust vermindert doordat ze niet aan voortplanting denkt. Of dendert dat lichaam wel door, doof voor rationele gedachten daar boven in het hoofd? Je kunt het natuurlijk ook de andere kant op beredeneren: aangezien er geen kinderen gemaakt hoeven te worden, heeft de lust vrij spel.

Meer of minder zin, misschien is dat niet haar echte vraag, eerder: kan het hoofd het lijf voor de gek houden? En andersom? Wie is hier eigenlijk de baas?

Na twee flauwe berichtjes op Facebook over en weer besloot ik tot digitale radiostilte over te gaan. Het zuigende gevoel had inmiddels aan kracht verloren.

Maar aangemoedigd door *I Love Dick* leken mijn brieven wél een goede en gerechtvaardigde aanpak. Want ook de M. aan wie ik schreef was slechts een projectie. De brieven zouden me helpen te achterhalen waar dit eigenlijk om draaide. Pas toen je ze vond, zag ik ineens dat ik één wezenlijk verschil over het hoofd had gezien: waar Chris en Sylvère *samen* een perverse bezigheid begonnen, startte ik *in mijn eentje* een zoektocht. En dat maakte het geheel niet tot een interessant kunstproject of een aan-

leiding tot persoonlijke ontwikkeling, maar tot een ordinaire zoen, een plat vriendschapsverzoek op Facebook.

Maar nu schrijf ik jou, vier maanden nadat ik iemand anders kuste, een maand nadat jij daarachter kwam, een week nadat ik in Berlijn bedacht om de dingen niet mooier te maken dan ze zijn. Ik schrijf je tien jaar nadat we voor het eerst verliefd werden op elkaar. Ik schrijf je omdat ik vind dat jij, en ik, een betere verklaring verdienen voor mijn seksuele uitstapje. Ik schrijf je omdat ik na bijna twee jaar als journalist over seksualiteit geschreven te hebben nog steeds geen antwoord heb gevonden op de vraag die het diepst in me ligt: hoe zit het toch met mijn eigen verlangens? Waarom neigen ze zo sterk naar verbinding, en zodra ik deze lijk te hebben bereikt, zo sterk naar autonomie? Komen ze uit mijn lijf of uit mijn hoofd? Waarom geef ik er soms aan toe en soms niet? Naar wat voor verbinding of autonomie verlang ik eigenlijk? Ik schrijf je omdat ik na zesentwintig jaar nog steeds niet weet hoe ik in mijn bevoorrechte westerse vrije lijf moet leven. Ik schrijf je omdat ik denk dat jij het ook niet weet.

Voor het eerst in zeven dagen schijnt in Berlijn een waterig zonnetje. Ik zit aan een tafel in de keuken van het appartement. Voor me staan drie babycactussen, aan de muur tegenover me hangt een ingelijste foto van een brave labrador. Ik denk aan het gedicht dat ik in mijn studentenkamer met een plakbandje op de muur naast mijn bed had opgehangen. Ik wou dat ik het had meegenomen, het zou hier niet misstaan. Het was afgedrukt op lichtroze papier, A5-formaat, hoe ik eraan kwam weet ik niet meer. Ik las het heel vaak, maar op een of andere manier leerde ik nooit meer dan de eerste vier zinnen uit mijn hoofd. Ik las het opnieuw en opnieuw, als een geliefde uit mijn leven verdween, als de nacht maar duurde, bedlampje aan, bedlampje

uit, als ik tegen een dierbare iets had gezegd wat diegene niet beviel. Als wegen tussen familieleden maar niet samenkwamen.

Het gaat zo:

*liefde is
niet weggaan*

*zo simpel is het soms
een leven lang*

*ik heb dit van een jongen
die je kunt vertrouwen*

*soms is liefde meer dan blijven
soms is liefde dit*

*alleen in een kamer zitten
aan alle mensen die weggaan denken
naar je benen kijken
en niet kwaad zijn op jezelf*

(Hannah van Wieringen, 'Wat liefde niet is', uit: *Hier kijken we naar*, 2014)

Na vier jaar had het ooit lichtroze papiertje bijna dezelfde kleur als de crèmewitte muur. Sinds de verhuizing een jaar geleden ligt het nu ergens opgevouwen in een kast te wachten op – ja, waarop eigenlijk? De kans dat het ooit nog wordt opgehangen in ons gezamenlijke huis is klein. Ten eerste omdat het naast de kreukels en vreemde kleuren nu ook nog eens een vouw in het midden heeft; jij of ieder ander persoon zou er de waarde niet meer van inzien. Wie gaat samenwonen moet er rekening mee houden dat haar liefste bezittingen, haar grootste eigenaardigheden in de vorm van spullen, door de ander niet gewaardeerd

worden en dus geen ruimte krijgen in een kleine Amsterdamse woning. Maar we zullen het vooral niet ophangen omdat de boodschap tegenstrijdig zal zijn: denken aan weggaan past niet in ons westerse concept van een relatie. Wie gaat samenwonen, zegt immers: ik blijf.